

Yurdağül mehmedoğlu ve
ali ulvi mehmedoğlu ile
eğitim üzerine
söyleři

YURDAGÜL MEHMEDOĞLU

Doç.Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri
Bölümü Din Eğitimi Anabilim Dalı

ALİ ULVİ MEHMEDOĞLU

Yrd.Doc.Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri
Bölümü Din Psikolojisi Anabilim Dalı

Eskireni: Genel olarak klasik ve modern eğitim anlayışlarının arkasındaki felsefi, düşünsel ve yöntemsel temelleri kısaca karşılaştırabilir misiniz?

Yurdağül Mehmedoğlu: Klasik ve modern tanımlarının, eğitim sistemimizde II. Meşrutiyet'ten itibaren hatta ondan bir dönem önce yer aldığını görürüz. Tanzimat yıllarında daha da belirginleşen eğitim sistemimizdeki bu kavram ayrılığının, uygulamada hâlâ belirgin olmadığını düşünmekteyim. Eğitim sistemimizin bu kavramlardan kopuk halinin bugün de devam ettiğini söyleyerek bu bahsi bir kenara bırakmak istiyorum. Sorunuzu son dönem ile sınırlarsak, eğitimin felsefî temellerinin, Emrullah Efendi'nin eğitim olgusuna yukarı-

daki ihtiyaçların daha önemli olduğuna dayanan geleneksel ve tümünden gelimci ve toplumcu yaklaşımı ile Satı Bey'in bireyi merkeze alan öğrenci merkezli yaklaşımı arasındaki ilişkilere dayandığını düşünmekteyim. Bu eğilimlerden modern eğitim anlayışımızı bireyci yaklaşımın lehinde oluşturmak niyeti ile eğitim politikaları içinde ifade imkânı bulmuşsak da, toplumcu yaklaşım da hep var olagelmıştır. Tıpkı günlük hayat içerisinde moderne ait olan kavramları klasiğin şartları ile uygulamaya koyduğumuz gibi, eğitimin de bu ikilemi yaşadığına inanıyorum. Oysa eğitim olgusu, ikilem yaşamaya müsait bir olgu değildir. Çocukluk belki, ama ikilem değil. Tabii bu ikilik, eğitim yöntemlerimizin oluşmasını olumsuz yönde etkilemiştir. Yöntem, eğitimin felsefesi oluşmadan oluşamayacak bir araçtır. Nitekim genelde eğitim

özelde din eğitimi yöntemlerimiz, ihtiyaçlarımızı karşılayacak düzeye gelmek için hâlâ çabaya ihtiyaç duymaktadır. Tabii uzun bir modernleşme sürecine sahip olan deneyimimiz içerisinde, geleneksel eğitim kurumlarımız, önemli değişiklikler geçirmişlerdir. Klasik eğitim kurumları, bu değişim sürecinden sonra itibar kaybına uğramışlar, yerine ikame edilmeye çalışılan kurumlar ise geleneğin direnç gösterdiği noktalara takılmışlardır. Ulemadan aydına giden bu süreçte klasik eğitimin taşları yerinden oynatılmış, fakat modern eğitimin hazırlayıcı motivasyonları ve temeli toplum dokumuzun ihtiyaçlarını karşılayacak sağlamlıkta olmamıştır. Bu durum, yetiştirilmek istenen birey profilini etkilemiş, amaçlarından farklı bir profil ortaya çıkarmıştır. Şimdi bu profilin geleneksel mi modern mi olduğunu söyleyebilmek bana göre

oldukça zordur. Geleneksel düşünüp modern yaşayan ya da Modern gibi hissedip klasik yaşayan ve davranan bir profil bu. Tabii süreç devam ediyor, durumun belirleyicileri artık sadece yerel değişim ve dönüşümler değildir.

eskireni: Girdiğimiz son (küresel) dönemde dünya gündeminde eğitim alanında öne çıkan felsefi-kuramsal temeller nelerdir?

Yurdagül Mehmedoğlu: Eğitim bir maarif alanı olmakla birlikte, çeşitli yönleriyle toplumu ve toplumsal kurumları ve doğrudan doğruya bireylerin kendilerini alakadar eden ihatalı bir alandır. Bu sebeple Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde, müzakere tarihinin alındığı bu dönemde, ülkemiz açısından ilişkilerin sadece politik ve ekonomik değil kültürel ve toplumsal açıdan da ele alınması ve değerlendirilmesi gereklidir. Zira ekonomi ve siyasetin dinamikleriyle, toplumun

Bireyin sorumluluk ve özgürlük alanlarını dikkate almayan küreselleşme anlayışı ile, sorumluluk ve özgürlüğü en temel iki şart kabul eden ahlak kavramlarının bir arada kullanılması realite ile uzlaşmamaktadır.

ve kültürün dinamikleri tabiatları gereği birbirinden farklıdır. Ve mühim bir nokta olarak kültürel ve sosyal dinamikler, her alanda, bir araya gelmenin koşullarını belirleyen temel realiteleri bünyelerinde barındırır ve hem de taraf milletlerin özgün özelliklerini içerirler. Bu asıl özellikler ise hangi bakış açısı ile olursa olsun öteki tarafın inisiyatifine bırakılmayacak kadar hayatî önem taşırlar. Oldukça geniş bir birliktelik denemesi olarak Avrupa Birliği'nde, bu birlikteliğe hazırlanan ve birliğin içindeki ülkelerde çok sayıda vatandaşı bulunan Türkiye açısından, manevî değerlere bu at-

mosfer içinde belirlenen yaklaşım ziyadesiyle önem taşımaktadır.

Bu esnada tartışmamız gereken bir başka konu da kürenin bu tartışmalar içerisinde ideal bir ahlak anlayışına sahip olup olmayacağıdır. Bireyin sorumluluk ve özgürlük alanlarını dikkate almayan küreselleşme anlayışı ile, sorumluluk ve özgürlüğü en temel iki şart kabul eden ahlak kavramlarının bir arada kullanılması realite ile uzlaşmamaktadır.

Küresel insani yönetim beklentileri insanın ruhî, manevî veya hangi isimle isimlendirilmiş olursa olsun, insanın fizyolojik boyutunun dışında kalan alanda, insanî değerlerin hak ettiği konumda durması gerektiği bir iddia haline gelmek durumunda kalmıştır.

Bu yüzyılın aynı zamanda etnik taleplerin, dirilen milliyetçiliklerin de yüz yılı olacağı söylenmektedir. Bu esnada kaynağı manevî motivasyon olan ortak ahlakî bazı ilkelere de bu noktada hayati önem kazanan motifler olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Kastettiğimiz manevî motivasyon, nihaî bir varlığa olan bireysel bir iman ve bağlanma ile hayatın anlamını belirleyen ve yorumlayan, insan bilincindeki sürekli ve insanlık tarihini şekillendiren sosyal veçhesi bulunan duygu, düşünce ve ahlak sistemleri olarak anlaşılmalıdır. Düşünce ve duygu dünyamız da, tıpkı herhangi bir duygu ve düşünce gibi gelişimsel bir seyir takip eden, bildiğimiz bütün duygu ve düşüncelerimizin üzerinde temellenen, bütüncül ve gelişime açık insanı,*salt biyolojik bir varlık olma sınırından kurtaran, ona hayatı için anlam tayin eden değerler sunan, ilkeli ve estetik bir yaşama biçimi sunan bir duygu/düşünme biçimidir.

eskireni: Bu gün dünyada öne çıkan eğitim anlayışında, genç insanlara adalet değer-kamlık, fedakarlık, affedicilik, cömertlik ve aile gibi insanlık değerlerini aktarabiliyor muyuz?

Ali Ulvi Mehmedoğlu: Dünyamızda ki ahlakî erozyonu, bireysel, sosyal ve küresel bağlamdaki çözülmeyi hep birlikte gözlemliyoruz ve yaşıyoruz. Daha düne kadar anormal ve olumsuz sayılan pek çok davranışı, şimdilerde gayet normal ve olumlu karşılayabiliyoruz. Modernleşme ve küreselleşmeyle daha mutlu, daha eşitlikçi, daha huzurlu bir dünya düşünürken bugün gelinen nokta, insanlığın, sonucu kestirilemeyen bir karmaşa içinde bulunduğudır. Üstelik bu ahlakî sorunlar sadece bazı bireyleri ya da bazı toplumları değil, iletişim ve bilişimin de etkisiyle tüm insanlığı tehdit eder duruma gelmiştir. Bu tehditlerin, dünya nüfusunun yaklaşık olarak %28'ini oluşturan gençler için daha vahim boyutlarda olduğunu gözlemlemek şaşırtıcı değildir. Çünkü uyuşturucu, alkol, şiddet ve cinsel hastalıklar daha çok gençler arasında yaygındır. Dolayısıyla dünyanın geleceğini, sağlığını, barışını, refahını ve mutluluğunu belirleyecek olan bu hassas kitlenin, başta ebeveynler ve eğitimciler olmak üzere herkes tarafından ve her açıdan önemsenmesi gerekiyor.

Toplumsal nitelikli ahlakî sorunların en önemlisi hiç şüphesiz geleneksel aile yapısının bozulması ve aile yapısında meydana gelen olumsuz değişimlerdir. Boşanmalar sadece gelişmiş ülkelerde değil, ülkemiz dahil dünyanın diğer bölgelerinde de ciddi boyutlara ulaşmıştır. Araştırmalar boşanmanın, çocuklar ve gençler üzerinde hem davranış hem de duygusal açıdan pek çok

olumsuz etkisinin bulunduğunu göstermektedir. Daha da önemlisi, bu etkilerin, çocukların karakter ve kişiliklerini büyük oranda şekillendirmesi ve ömür boyu devam etmesidir. Bildiğimiz gibi aile, değerleri sonraki kuşaklara aktaran ilk ve en önemli kaynaktır. Ayrıca ailede kazanılan güven, sevgi ve duygusal destek başka hiçbir kurum tarafından aynı düzey ve yoğun-

Ahlakî sorunlar sadece bazı bireyleri ya da bazı toplumları değil, iletişim ve bilişimin de etkisiyle tüm insanlığı tehdit eder duruma gelmiştir.

lukta verilemez. Üstelik ortaya çıkması muhtemel bunalımlar, hiçbir kurumda, ailede olduğundan daha etkin bir şekilde önlenemez ve aile desteği olmaksızın da bunların üstesinden gelinemez. Yabancılaşma dediğimiz olgu da, başta gençler olmak üzere günümüz insanının en önemli sorunlarından birisidir. Gençlerin azımsanmayacak bir bölümünün, kendileriyle veya toplumlarıyla bir uyumsuzluk içinde yaşadıkları ve bir kimlik ve onay arayışı içinde buldukları görülmektedir.

Toplumlarda değişimlerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu değişimlere paralel olarak değerler de değişkenlik gösterebilir ve değerlerdeki bu değişikliklerin birtakım değer bunalımlarına yol açması söz konusudur. Küreselleşmeyle derinden etkilenen hayatımızın dinî, ahlakî ve manevî değerleri kapsayan boyutlarında da pek çok değişimler olmaktadır. Psikolojide, kişilik bozukluklarının en önemli sebebinin, insan ihtiyaçları ile, değişen dış dünya arasındaki uyumsuzluk olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, bu değişimler uyar-

lanırken, bireyin ruh sağlığı göz ardı edilmemeli ve hayat boyu eğitim çerçevesi içinde ele alınmalıdır. Çünkü eğitim, gelecek ve kültürün aktarılmasını sağlayan en önemli araçtır. Bu nedente, aktarımda kullanılan ve bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde uygulanan şartlandırma, model sunma, rehberlik etme, taklit, özendirme gibi çeşitli eğitim yollarının etkilerine çok dikkat etmek gerekmektedir.

Günümüzde geçerli olan yaygın tüketim kültürü, bireyleri sınırsız bir özgürlüğe şartlandırmakta, her yolu mubah addederek bireye sunduğu sonsuz sayıdaki seçenekle onu adeta parçalanmışlığa ve tercihsizliğe doğru sürüklemektedir.

İletişim ve bilişim teknolojileri birtakım değerleri sarsabilmekte ve bir arada yaşamının temel ilkelerini aşındırabilmektedir. Bizim gibi sözel kültürün baskın olduğu bir gelenekten gelen insanlar, bu teknolojilerle karşılaştıklarında birebir, samimî, yüz yüze ve sıcak ilişkilerden uzaklaşabilmekte ve bunun sonucunda, bireyselleşme, yabancılaşma, yetersizlik, empati yoksunluğu, sorumluluk almama ve ilgisizlik baş gösterebilmektedir. Nitekim Türk üniversite öğrencileri arasında yapılan bir araştırmada, "samimiyet ve sadakatin günümüz insanının ilişkilerinde yer almadığını" düşünen gençlerin oranı yaklaşık olarak %70'e ulaşmaktadır. Dünya Değerler Araştırması verilerine göre de Türkiye, bireylerinin birbirlerine duydukları güven düzeyi açısından, dünya ülkeleri arasında son sıralarda yer almaktadır.

Değerlerin kaybindan söz etmek, büyük oranda inançlarımızla alakalıdır ve bu du-

rum değerlere yönelik tutumlarımızı da belirler. Değerlerin yok olduğu kaygısı, toplumun maddeye yönelik tutumu ile ahlakî duyarlılığı arasındaki dengesizlikten kaynaklanmaktadır. Açıkçası neye bağlandığımız ile ne kadar özgür olduğumuz sorularına verdiğimiz cevaplar, bizim, hayatın anlamına ve değerlere yönelik temel tutumlarımızı belirlemede hayati rol oynamaktadır. Günümüzde geçerli olan yaygın tüketim kültürü, bireyleri sınırsız bir özgürlüğe şartlandırmakta, her yolu mubah addederek bireye sunduğu sonsuz sayıdaki seçenekle onu adeta parçalanmışlığa ve tercihsizliğe doğru sürüklemektedir. Bu kültürde gerçek olan tek şey tüketimdir. Çünkü diğer her şey önemsiz ve anlamsızdır. Aile, arkadaşlık, gelenek, güven, sadakat, yardımlaşma, sorumluluk, maneviyat ve ahlak gibi kavramlar ancak tüketimle bağlantısı var ise hatırlanır. Sonuçta kişi anlamdan yoksunlaştırılmıştır ve ondan değer üretmesi beklenmez. Zira o artık "kendine iyi bak"an bireydir!

Her toplum gibi bizim toplumumuz da bu kültürün yol açtığı tehlikelerle yüz yüzedir. Gençlere adalet, diğerkâmlık, fedakârlık, samimiyet, hoşgörü ve güven gibi evrensel ve geleneksel değerlerin aktarımında sıkıntı ve güçlükler yaşamaktayız. Öyle görünüyor ki, ciddî önlemler alınmazsa gelecek mutsuzluk, umutsuzluk ve bunalım getirecektir. Bu durum, dinî, ahlakî ve manevî ilkelerin daha güçlü bir şekilde vurgulanmalarını ve eğitim ortamlarına aktarılmasını her zamankinden daha gerekli kılmaktadır. Zira bu ilkeler, küresel insanlık sorunlarının çözümünde önemli imkânlar vaat etmektedir.

eskireni: Türkiye'de çocuk ve gençlere verdiğimiz eğitim, Türkiye'nin karşılaştığı ve karşılaşılabileceği sosyo-kültürel sorunları çözmede katkı sağlayabilecek nitelikte midir?

Yurdagül - Ali Ulvi Mehmedoğlu: Ülkemizdeki eğitim yaklaşımları bahsettiğimiz yeni evrilmeleri dikkate almak ve fakat özgün çözümlerini oluşturmak durumundadır. Üst değerler olarak isimlendirilen adalet, çaba, güven, sorumluluk gibi değerleri, içten benimsenmiş ve kişinin kendisini olduğu kadar evreni ve başkalarını da olduğu gibi içselleştirmesine katkı sağlayan bir biçimde sunmalıdır. Tabii bu eğitimin sosyo-kültürel sorunlarımızı karşılayabiliyor olması, hem sorunların hem de çözümlerin reel oluşuna bağlıdır. Belki de yeni stratejiler içerisinde kendi sorunlarımızın neler olduğunu tespit etmeyi eklemeliyiz. Üretilmiş ve ihtiyaç-dışı problemler yerine, okuma-yazma sorunu, bilgiye ulaşma engelleri, şiddet, manevî eğitim ihtiyaçları, cins ayrımcılığı, ırkçılık, homoseksüellik, çocuk ebeveynler, çocuk savaşçılar, uyuşturucu kullanımı, ön-yargılarla baş edebilme, gelir dağılımındaki uçurumlar gibi, hem ülkemiz hem de yaşadığımız dünyanın paydaşlarını ilgilendiren gerçek sorunlar için bir eğitim veriyor muyuz sorusunu, şimdi yeniden ve acilen sormamız gerekiyor.

eskireni: Bu noktada önerileriniz kısaca neler olabilir?

Yurdagül - Ali Ulvi Mehmedoğlu: Ahlak, maneviyat ve eğitim anlayışı doğal olarak, farklı kültürler içindeki değerlere göre değişik görünüm alabilir. Bu durum, kültürümüzde şekillenen bazı insanî ilkelerin bize göre ve aynı zamanda temel evrensel

Adalet, çaba, güven, sorumluluk gibi değerleri, içten benimsenmiş ve kişinin kendisini olduğu kadar evreni ve başkalarını da olduğu gibi içselleştirmesine katkı sağlayan bir biçimde sunmalıdır.

ilkelere ulaşmamızı engellemeyecek biçimde yeniden üretilmesi gerekliliğini ortaya çıkarır. Kültürümüzün iç dinamiklerini oluşturan aşkın değerler alanının ise bu çerçevede ele alınarak, hangi tutumlarla ahlakî yargılarımızı oluşturduğumuzu yeniden ve şimdiki bize göre düzenlemeliyiz. Ancak o zaman özgünlüğümüzü koruyarak, birey ve toplum halinde küreselleşmenin aktif katılımcıları haline gelebiliriz, diyoruz. ■